

FØLLES HISTORIE

KAPITEL 2: GÅRDENE OG DERES BEBOERE

I det følgende vil de 14 Følle-gårdes historie blive gennemgået fra udskiftningen frem til i dag. Gennemgangen vil følge matrikelnumrene.

MATRIKEL NR. 1: KALØ KIRKEJORD

Kirkejorden kom til at ligge i landsbymarkens nordøstligste hjørne. Jorden må have været Kaløs betaling for at lønne præst og holde kirke for Følle-borgerne.

MATRIKEL NR. 2: FØLLE STRANDGÅRD

Gården blev en af de tre udflyttergårde efter udskiftningen. Dens marker kom til at ligge i landsbyens sydøstligste hjørne, ned til Følle Bund. Sandsynligvis for at sikre landsbyboernes fiskemuligheder og/eller udskibningsmuligheder fra Følle Bund skiltes en mindre lod fra som matrikel nr. 30 – den nuværende ”Følleborgernes lod”. På udskiftningskortet er den markeret som ”Udskibnings Plads til Faun Træ”.

Ejeren fra 1959 til 1971, Søren Kr. Krause Knudsen, har fortalt gårdens historie i sine erindringer om Knudsen-slægten i Folk og Liv på Røndeegnen bind 11, side 32-34. Herfra stammer de følgende oplysninger.

Gården blev efter udskiftningen opført på en forhøjning i landskabet, midt i et morads af tjørn og vildnis. Efter normal Følle-skik lod ejeren A. Bendiksen (ifølge udskiftningskortet Bentsen) plante 100 æbletræer omkring gården, sikkert inspireret af naboen på Thyrislund. Ifølge Marius Madsen: Følle i gamle dage (Adresseavisen marts 1972) hed ejeren omkring 1834 dog R. Ben. Han solgte i 1877 til Chr. Sørensen, der i 1881 solgte videre til Bernhard Emil Reinholdt Møller. På dette tidspunkt kaldtes gården endnu Bennegården efter den tidligere ejer Bendiksen, Bentsen eller R. Ben.

Bernhardt Møller var foretagsom, måske for foretagsom skulle tiden vise. Han byggede nye avlslænger: svinehus 1887, kostald og hestestald 1891, nyt stuehus 1895.

1908 opførte han på jorden sydvest for gården, ud til vigen, noget så nymodens som et badehotel. Ideen var sikkert god nok, men økonomisk blev det for meget. Møller måtte sælge gården til Rasmus Knudsen, men beholdt selv badhotellet og en del af jorden.

Efter hans død i 1912 overtog sønnen Chr. Møller badhotellet. Jorden nord herfor havde en bror i forpagtning fra 1910 til 1915, og her opførte han - eller måske Chr. Møller - 1919 en ny gård: Strandhøjgård. Det er lidt uklart, hvornår Chr. Møller overtager Strandhøjgård efter broderen, måske er det så sent som 1943¹ - efter andre efterretninger betydeligt tidligere. Kan de to brødre have boet sammen på gården i nogle år? Chr. Møller flyttede til Strandhøjgård, mens badhotellet og 5 tdr. land jord langs vigen blev solgt til Niels Dam. Det overtoges senere af Elisabeth Overgaard og Poul Hansen: se særskilt afsnit om badhotellet i kap. 3.

Badhotellet var en succes, men med privatbilismens udbredelse i 1950'erne var dets dage talte. Scenen måtte overlades til ”traktørsteder” langs landevejene, som f.eks. Møllerens Hus.

Badhotellet blev i 1958 købt af Kirsten og Kaj Øbro, der her oprettede et hvilehjem. De fik senere kontrakt med Rønde kommune, men opsagde kontrakten i 1987, da hvilehjemmet ikke mere var tidssvarende. Hvilehjemmet fungerede dog videre efter aftale med kommunen til 1990, hvor 25 ældreboliger med fælleshus (Aktivitetshuset) stod klar ved Lillerup til sammen med Rønde Plejehjem at overtage beboerne. Hvilehjemmets bygninger solgtes derefter 1992 til PMF

---

¹ Randers Amt. Træ af amtets historie. Dansk Kulturhistorisk Forlag, Århus 1948.

På trappen foran Følle Strandgaard omkring 1910 /1912: Øverst til venstre fru Knudsen, nr.3 fra venstre er Rasmus Knudsen, i midten til højre Marie Sørensen, skråt nedefor hende (midt i anden række fra neden) Louise Sørensen (forskolelærerinde), til venstre for hende Niels Knudsen. I nederste række i midten Sigrid Knudsen (Bjerreman) og til højre for hende Søren Chr. Knudsen.

(Pædagogmedhjælpernes Fagforbund), der indrettede bygningerne til kursus- og feriecenter. Som sådan fungerer det endnu i dag, under navnet "Kalø Vig Kursus- og Ferieejendom". 2005 solgt af PMF til privatmand, der har nye planer for stedet.

Tilføjelse 13. april 2017: køberen var Søren Viemose, der renoverede stedet og 2006 åbnede det for sine kurser i konflikthåndtering og forhandlingsteknik, samt for bestillinger udefra. Stedet hedder nu "Kaløvig Center", og det blev fra starten bestyret af Søren's søster Christine Viemose. Der blev i 2008 installeret dengang landets største jordvarmeanlæg, og der bruges solfangere og snart også solceller. Der er ladestationer for elbiler, og megen omtale fik centret ved at opføre et trætophus, som efter et par år blæste ned i en af de store efterårsstorme. Det er nu genetableret. Søren Ryge lavede en meget set TV-udsendelse om projektet. Man kan sætte sig op i trætoppen og fundere over eller diskutere løsninger på problemer, og man kan få lov at overnatte der. Lige nu er centret omtalt for at have fået Det økologiske Spisemærke i sølv, som det eneste hotel på Djursland og det ene af to i Jylland, og det vil gerne medvirke til at gøre Djursland kendt for økologi og bæredygtighed. Tidligere i år fik centret tildelt Den grønne Nøgle, der er hotelbranchens miljøcertificering.

Følle Strandgård blev som nævnt købt af Rasmus Knudsen i 1910. Han solgte i 1920 til Jens Legarth, der i 1921 sælger videre til Theodor Sørensen, der efter 9 måneder sælger videre til Rasmus Knudsen (september 1922), der nu åbenbart ønskede at vende tilbage til gården. Han

beholdt den nu i en længere årrække, forpagtede den i den sidste del af ejerperioden ud til en svigersøn. Han døde i 1959, hvorefter sønnen Søren Kr. Krause Knudsen overtog. Han udstykkede fra jorden 42 sommerhusgrunde. 1971 solgte han til overlæge Jørgen Hastrup, på hvis initiativ hele ejendommen blev fredet i 1977. Jørgen Hastrup ønskede at undgå fremtidige sommerhusudstyknin af området. Fredningen blev begrundet med ”landskabelig værdi”. I fredningskendelsen beskrives Følle Strandgård som ”en landbrugsejendom på 21 ha. med driftsbygninger på 700 m² og stuehus med bruttoareal på 404 m²”.

Overlæge Hastrups enke solgte omkring 1999 ejendommen videre til Marie Louise og Steffen Ebdrup. Steffen Ebdrup er advokat i Århus, medlem af Århus Stiftstidendes bestyrelse, mens Marie Louise Ebdrup driver stutteri på gården. I 2004 er der planer om at bygge en ridehal på 1320 m² til ejendommen, ”placeret lavt i terrænet bag de eksisterende bygninger”, så den respekterer fredningen. 2014 hedder det om denne virksomhed, i forbindelse med omtalen af Steffen Ebdrops 60-års fødselsdag, at der er 4 – 5 ansatte til at tage sig af 50-60 heste. ”Det handler både om at tage heste i træning i for eksempel tre måneder ad gangen og om at avle ponyer til dressur...der kommer adskillige dygtige ponyer med stamtavle ud af anstrengelserne, og prisen for en af dem kan løbe op i adskillige hundredtusinde kroner²”.

Fest på Kaløvig Badehotel ca. 1910 (Egnsarkivet hæfte 27)

I forbindelse med den kommende naturgenopretning af Følle Bund øst for Følle Strandgårds arealer er der planer om at udlægge Strandgårdens græsmark på østsiden af Bekkasvej til et område, der dyrkes miljøfølsomt og dermed danner en naturlig overgang til naturområdet Følle Bund øst for området.

Tilføjeelse 13. april 2017: Efter flere års diskussioner med Naturstyrelsen og Danmarks Naturfredningsforening er Følle Strandgaard gået med til at lægge en primitiv bro over

² Århus Stiftstidende 21. juli 2014

Knubbro Bæks udløb i Følle Vig. Broen, der består af to solide træstammer, gør det muligt at vandre hele turen langs vigen mellem Hestehaveskoven og sommerhusområdet ved Følle Strand og Følleborgernes Lod.

Det lille hvide stråttækte sommerhus ”Katrinelund”, på venstre side af Bekkasinvej på vej ned mod Følle Strandgaard, er et tidligere fodermesterhus til Følle Strandgaard. Peder Mølgaard fortæller, at han som nygift boede i huset godt et år fra 1949 til 1951. ”Huset var ikke isoleret, og man gik direkte udefra ind i køkkenet. Vi havde en gammel sæk, som vi lagde for yderdøren, når vi var kommet ind, for at undgå den værste træk. Men fugtigt og koldt var det. Hvis vi ikke havde været nygifte og nyforelskede havde det ikke været muligt at holde varmen...”. I dag er huset et idyllisk sommerhus, beboet af familien Henriksen, der opholder sig i huset hele sommerhalvåret. Begge er pensionister – har tidligere haft eget firma i Århus. Huset er moderniseret, der er kommet et par udhuse til, og her i 2004 lægges der nyt stråtag på.

--

Strandhøjgård ejedes i mange år af Tove Asbo Jørgensens mor, der døde omkring 1998. Bygningerne er opført 1919, laden dog 1942.

Gården blev oprettet 1910, ejet af Bernhardt Møller på Følle Strandgård, men forpagtet ud til en søn, der købte den i 1915. Han lod derefter bygningerne opføre. 1943 blev gården overtaget af en bror, Søren Chr. Møller, der var født på Følle Strandgård i 1889. Hans hustru Ketty f. Johnsen stammede fra Kolind.

Arealet opgives i 1948 til 29 tdr. land, besætningen 2 heste, 10-12 køer, 20 svin.

Fra denne gård er også udstykket et antal sommerhusgrunde, og det ses i dag tydeligt, hvordan ejeren ved udstykningen har forsøgt at bevare sin egen udsigt, idet der fra gården er en flot ”udsigtsskile” ned mod vigen, mellem sommerhusområder både mod vest og øst.

Strandhøjgaard ca. 1919

MATRIKEL NR. 3: BERNBO

Ejer ved udskiftningen i 1782 var Hospitalet i Århus, fæster var Peder Andersen. Gården ejedes i 1840 af Anders Nielsen, fra 1863 af Søren Christensen, der blev kaldt Søren Smed. Under ham brændte gården i 1919. Han var i øvrigt dannebrogsmænd efter at have deltaget i krigen 1864.

Søren Smed var oldefar til Thage Følle Petersen, der nu bor Elmebakken 1. Dette hus blev i sin tid købt af Søren Smeds søn Christen Sørensen, der flyttede til det nuværende Elmebakken 1. En anden søn Jens Sørensen overtog gården. Omkring 1920 brændte det meste af gården, men bygningerne blev genopført næsten samme sted som de gamle.

Fra gården udstykkedes to gårde mod øst:

Dels Børge Mikkelsens gård, Ågård (Århusvej 1), der tidligere ejedes af Karl Jensen og i dag af H. J. Betonboring (A. og H. Christensen).

Dels Jens Olsens (i 20'erne og 30'erne faderren Johs. Olsens) gård Bodilsminde (Århusvej 3), der nu er overtaget af tømrer Per Hansen.

Udstykningen kan være sket omkring århundredskiftet.

I 1925 solgtes tre tønder land fra til Laurits Jørgensen og i 1936 yderligere tre tønder land til Helge Dueholm, der på denne jord oprettede en planteskole, som sønnen Ove Dueholm i dag driver videre.

1927 solgtes gården til J. Christiansen, der 1929 sælger videre til Søren Jensen. Nogle få år senere solgte han til Rasmus Rasmussen, der sælger de tre tdr. land fra til Dueholm. 1937 købes

gården af Peter Laursen, som var ejer til sin død (vist i 1970'erne?), hvorefter hans enke, Elna Laursen, solgte til Harry Meier, der var buffist på Molslinjen, og som solgte resten af gårdens jord syd for landevejen til Dueholm. Herefter var af den tidligere ret store gård kun tilbage jordstykket mellem gården i Følle og landevejen.

Gården er kendt under navnet ”Bernbo” af de lokale – én mener, at der på et tidspunkt har været en ejer ved navn Bernskov.

Grethe og Leo Erbs købte gården i 1970'erne. De lod det meste af den nedrive og byggede et helt nyt stuehus og nye bygninger til erstatning for de nedrevne avlslænger.

Omkring 1990 solgte Erbs til Karsten Schøtz, medejeren af IDÈ-møbler. Da han blev skilt, solgte han videre til de nuværende ejere, Lis og Lars Lamm. Lars Lamm er overlæge i Århus.

MATRIKEL NR. 4: RØNDEGÅRD

Gården lå ved udskiftningen 1782 midt i landsbyens vestlige række af gårde og huse. Den fik tildelt jord i en stribe, der gik fra vest for bygningerne og helt ned til stranden. Ejer var Hospitalet i Århus, fæster var Jens Rønde.

Gården ejedes i begyndelsen af 1800-tallet af Jens Jensen Rønde (f. 1800, kan være barnebarn af fæsteren i 1782?), gift med Karen Knudsdatter (f. 1796). Deres sønner har åbenbart været fulde af virketrang: en søn købte uopdyrket jord i Horstved og drev det frem til en mønstergård, der kom til at hedde Røndesminde. Han fik Landhusholdningsselskabets sølvbæger for indsatsen.

En anden søn Anders Rønde købte en forfalden gård i Rostved og beplantede den værste sandjord der.

En tredje søn Knud Jensen Rønde overtog slægtsgården i 1858 (faderen var død kun 50 år gammel i 1850), og i 1859 (eller 1869?) købte han nabogården, matrikel nr. 13 (Sehesteds), som da ejedes af Frederik Sørensen, og lagde de to gårde sammen. Yderligere 30 tdr. land blev købt af naboen Erik Pedersen (matrikel nr. 12 Karenslund).

Knud Rønde rådede nu over i alt 161 tdr. land. Der blev drænet og ryddet, og avlen steg. Bygningerne i landsbyen blev hurtigt for trange, så de blev opgivet, og gården flyttedes i stedet i 1870 ud på marken ved den nuværende Tangbakkevej. Det store stuehus blev bygget 1879. Det blev stateligt, rummede 16 værelser, plus 13 i kælderen. Efter sigende opførtes det imponerende stuehus efter en usædvanlig vellykket rapshøst.

Den tilkøbte gård matrikel nr. 13's bygninger i landsbyen blev i 1859 solgt til købmand Knudsen, der her etablerede en købmandsgård, der blev kendt over hele Djursland. Købmand Knudsen solgte efter tidens skik næsten alt, herunder også tømmer, så da Knud Rønde skulle i gang med at opføre sit nye stuehus, forhandlede han med købmand Knudsen om prisen på tømmeret. Knud Rønde fandt prisen for høj, og beslutsom som han var, importerede han i stedet selv tømmeret fra Sverige. Det blev udskibet i Ebeltoft, og naboerne hjalp med heste og vogne, i alt syv spand. Det fortælles endvidere, at da tømmerlæssene ankom til Følle sent om aftenen, lod Knud Rønde spænde fra foran købmanden, så denne rigtigt kunne ærgre sig over synet næste morgen.

1879 solgte Knud Rønde et jordstykke fra til Randers Amt til jordemoderbolig. ”Dette jordstykke har sikkert været en have eller toft ned mod byvejen og har muligvis været i forbindelse med grunden, hvor købmandsgården ligger og således, inden landevejen kom, været i forbindelse med marken sydpå”, mener Marius Madsen. Jordemoder var i begyndelsen af 1900-tallet fru Thomsen, se under Bygaden 3 i kapitel 4.

De oprindelige bygninger til matrikel nr. 4 blev solgt videre til anden side. De udgør i dag numrene 1, 6 og 8 på Syrenvej. Nr. 1, der er den gamle lade, bebos nu af Malta Sørensen.

Knud Rønne og hustru Bertoline, f. Knudsen (stammede fra Moesbakkegaard)

Oprindeligt var der en åben port mellem denne bygning og nr. 6, der ligger overfor, og som altså formodentlig er den anden halvdel af den gamle lade. Den bebos i dag af Lisbeth og Bo Andersen. Gårdens gamle stuehus, Syrenvej nr. 8, beboedes til omkring 2002 af Annette og Palle Konnerup, i dag af Finn Christensen og Ulla Sørensen.

Malta Sørensen har set resterne af den gamle mødding, der efter tidens skik har ligget midt på gårdspladsen. Kostald og hestestald har formodentlig ligget mod syd og vest, men begge disse længer er i dag nedrevet.

Sonja Jacobsen fortæller: "I den lange længe på det gamle "Røndegård" længst op mod Bruusminde boede mine forældre i mange år, og jeg er født der. Senere flyttede vi over i længen ved siden af Malta Sørensen, hvor vi boede indtil far og mor byggede hus på Søndervangen 12 i 1955. Mens vi boede i den lange længe var far fodermester på Hannesminde, og han blev senere daglejer der og var der i 20 år.

Forskellige fodermestre på Hannesminde boede der, sidst Sigfred og Helene Rasmussen, der senere flyttede ned i "Det gamle Hjem". Her boede de, indtil Helene flyttede til Rønne (ældreboligerne).

I den næste lejlighed boede Marie Ilbjørg, senere Marie og Karl Jacobsen. Karl havde en gammel Ford varevogn, som han solgte frugt og grønt fra. Han kørte landtur langt omkring. Karl og Marie byggede huset Bygaden 8, hvor Karl havde haft frugtræer hele tiden. Han havde frugtlager i en nedlagt lejlighed ved siden af vores (i denne lejlighed boede en gammel dame, da vi flyttede ind).

I Maltas nuværende hus boede Trine og Jens Kock (de var muligvis søskende?). Jens bryggede sin egen brændevin. Far skulle af og til smage "tilpas" på den, men var ikke glad for det, for Jens's næse dryppede – af og til ned i bryggen".

Knud Rønede døde i 1888, og hans enke Bertholine drev herefter gården videre med bestyrer. ”Danske Gårde” oplyser 1906, at gården er på 15 tdr. 4 skpr 2 fdkr og $\frac{3}{4}$ alb. Hartkorn. Tiende af 34 tdr. korn. Samlet areal 161 tdr. land, hvoraf 153 ager, 2 eng, 3 mose, 2 skov, have og gårdsplads godt 1. Besætning 35 køer af rød dansk race, 20 ungvæg og kalve, 2 tyre, 8 heste, 3 plage og føl samt 4 får. Sidste år solgtes 60 fedesvin. Mælkemængden sidste år 4500 tdr. pr. ko, leveret til Korslund Mejeri. Det normale folkehold er en forvalte, en fodermester, tre karle, to piger og en daglejer.

I 1912 (1910?) overtog en datter-datter og hendes mand, Holger Larsen, den. Han solgte i 1922 videre til Maren og P. Pedersen. De havde børnene Sten, Elsa og Laura, hvoraf Elsa blev gift med Chr. Toftgaard Nielsen.

I 1920 opgives Røndegård til at omfatte 125 tønnder land (120 ager, 5 andet) eller 69 hektar, 12½ tønnder hartkorn, ejendomsskyldværdi 100.000 kr., jordværdi 82.000 kr., bygningsassurance 54.000 kr. (Bøvning-Petersen m.fl.: Randers Amt, Kbh. 1920, s. 726).

--

Fra Røndegård udstykkedes i 1910 **Karensminde**, se under Tangbakkevej 3 i kap. 4. Ejer var 1910 og mange år frem Søren Rønede, gift med Knud Røndes datter **Karens** datter Karoline, fra 1941 sønnen Knud Rønede, i dag Karl Lund Nielsen. Gården dyrkes nu økologisk - og har i øvrigt pudsigt nok købt jorden fra "modergården" Røndegård op.

Karensmindes bygninger blev opført ved oprettelsen i 1910³. Arealet var 1948 37 tdr. land, besætningen 3 heste, 14 køer, 75 svin. Knud Røndes hustru Ellen var født i Skjrejrup 1918 som datter af Kirstine og Anthon Hald. Matr. nr. 1948 opgives til 3m, 12e m.fl.

Tilføjelse 23. april 2007: i en artikel i Århus Stiftstidende omtales det, at ejeren af Karensminde, Karl Lund Nielsen, har omlagt hele driften til økologisk, og at han har holdt åbent hus i anledning af, at køerne skulle på græs for første gang i år. 1000 mennesker mødte op for at se køerne "danse jitterbug" i begejstring for at komme ud i frisk luft efter den lange vinter. I alt 92 køer drejer det sig om.

Det oplyses i artiklen, at Karl Lund Nielsen har drevet gården siden 1981 og lagde om til økologisk drift midt i 1990'erne. Det er tredje gang, han holder åbent hus.

Midt i 1990'erne købte ejeren eller ejerne af Karensminde den oprindelige modergård, Røndegaard, og lagde jorden sammen med Karensminde, mens bygningerne blev solgt fra.

Tilføjelse 14. april 2014: det er nu landmændene Karl og Mikkel Sørensen, der driver Karensminde, stadigvæk økologisk. De er medlemmer af Økologisk Landsforening, der har oplevet en stigende succes med at åbne brugene første dag, hvor køerne kommer på græs. I går var der ca. 6000 mennesker til "Øko-dag" på Karensminde for at se de økologiske jerseykøer indtage græsset for første gang i år. Det oplyses, at sidste år oplevede 153.000 danskere at se køerne "danse". Øko-dagen på Karensminde er ikke alene en lokal begivenhed: den blev dækket med to sider i Aarhus Stiftstidende (halvformat) og næsten en hel side i Politiken (helformat).

--

1934 solgte proprietær P. Pedersen Røndegård for 180.000 kr. til svigersønnen Chr. Toftgaard Nielsen, der derefter ejede gården til op i 1990'erne. I dag ejes bygningerne af Ulla og E. Bak Sørensen, der har indrettet ferieejligheder i nogle af dem.

Chr. Toftgaard Nielsen var en driftig og opfindsom mand. Han var i nogle år medejer af en vaterpasfabrik i det gamle missionshus i Rønede, og på sine ældre dage slog han sig på kunsthandel. Jeg har besøgt ham på et tidspunkt, hvor huset var fyldt med malerier til videresalg.

Da Chr. Toftgaard overtog gården havde den 42 malkekøer og 7 heste.

³ Randers Amt. Træk af amtets historie, Dansk Kulturhist. Forlag, Århus 1948.

Knap 30 år senere, i 1961, var der til gården 151 tdr. land, hvoraf de 110 var opdyrket, og der hørte til gården to huse. Der var på dette tidspunkt 100 kreaturer og 300 svin til gården.

Chr. Toftgaard fæstede i 1947 Peter Pindstrup som forvalter. Han blev på gården de næste 45 år, og i anledning af 40-års jubilæet i 1987 var der en artikel i Adresseavisen (11. nov. 1987), hvor det fortælles, at gården i 1947 var på 120 tdr. land, og at mandskabet udgjordes af en forvalter, fodermester, røgter, tre karle, en kokkepige og en stuepige. Hertil kom i høst og ved andre spidsbelastninger 3-4 daglejere.

Det omtales endvidere, at i de sidste 20 år (altså siden 1960'erne) har Peter Pindstrup klaret driften alene. Omkring 1970 blev kreaturholdet afviklet, i 1983 grisene.

Chr. Toftgaard begyndte med at udleje sommerhusgrunde fra gårdens dårlige sandarealer nede mod stranden, men det greb om sig, så også den gode jord blev taget i brug til sommerhuse.

Toftgaard købte gennem flere år enge og beplantninger op på Thorsagerkanten, lod dem rydde og opdyrke, så de supplerede gårdens arealer betydeligt.

Århus Amtstidende bragte 4. februar 1955 en artikel om Røndegaard i en serie om forskellige hjem på Århuseggen. Gennem artiklen får vi et godt indtryk af stuehusets indretning på dette tidspunkt – og i tilgift et tidsbillede af 1950'ernes idealbillede af et landbohjems indretning og familielivet på landet:

Artiklen indledes med historien om, hvordan Knud Rønne, da han skulle bygge gården og var utilfreds med købmand Knudsens tilbud på tømmer, selv importerede tømmeret fra Sverige: ”Det blev indladet i Ebeltoft, og syv spand heste blev sendt afsted for at hente det. Men uheldet ville, at mørket var faldet på, da tømmeret ankom til Røndegaard. Det skulle dog ikke komme til at gøre skår i Knud Rønnes triumf. Tværs over marken fra landevejen og ned til gården opmarcherede han de syv spand heste og tømmeret. Knudsen skulle få noget at se, når han vågnede!”

Artiklen fortsætter med en indgående beskrivelse af Røndegaards udseende indendørs: ”Det var da heller ikke så dårlig en idé med det svenske tømmer. Røndegaards stuehus står i dag så fast, som da det blev bygget, skønt mange familier i den forløbne tid har slidt på det.

I de sidste 20 år er det navnet Toftgaard, der har været knyttet til Røndegaard, og Chr. Toftgaard og hans hustru har sammen skabt et af egnens smukkeste hjem inden for gårdens massive mure. Gode møbler, bløde tæpper og dejlige malerier har de samlet som ramme om hjemlivet for sig og husets tre døtre.

Pudsigt nok er et loft det første, man lægger mærke til, når man bydes velkommen på Røndegaard. I familiens opholdsstue, der ligger mod syd med prægtig udsigt over Kaløvig, er loftet i sin tid blevet prydet med malede blomsterranker og enkelte sommerfugle... Også en bred frise langs væggene lige under loftet er malet. Her er det måger, der har været modeller, og man kan tænke sig, at maleren har fundet modellerne lige uden for døren.

”Det har han sikkert, for han opholdt sig på gården i nogen tid”, fortæller fru Toftgaard. ”Vi ved ikke meget om ham andet end at han var bror til en af gårdens tidligere ejere, der hed Larsen. Kunstmaleren havde ophold her i nogen tid, fordi han led af tuberkulose. Han malede lofter på flere gårde i omegnen, men de fleste af dem er blevet malet over... Jeg har hørt min mor fortælle, at købmand Mogensen havde ladet sit loft med kaprifolier male over...”

Ikke blot loftet og mågefrisen gør opholdsstuen særpræget. I dens ene ende er ikke mindre end tre dobbelte fløjdøre ved siden af hinanden, et både imponerende og forbløffende syn – for de kan da umuligt alle tre føre ind til andre rum?

Det gør de heller ikke. Fru Toftgaard viser, at de to af dørene kun er dække for et par store skabe. Tredje dør fører ind til husets store dagligstue, der er lys og hyggelig trods sin størrelse. Plads har man i overflod på Røndegaard.

Fra dagligstuen går man ind i kabinettet, der ser så lunt og rart ud med sine røde møbler og den blå emailerede kakkelovn. I virkeligheden er det temmelig koldt.

”Her når centralvarmen ikke ud”, forklarer fru Toftgaard, ”og vi kalder da også lige så tit kabinettet for sommerstuen, for på den årstid opholder vi os mest her. Da står solen ind, og her er dejligt lyst i modsætning til dagligstuen, der ligger mod nord og i grunden kun er rigtig hyggelig om vinteren, når der fyres op i kaminen”.

I kabinettet har den syge kunstmaler også arbejdet. Her er det markens og skovens dyr, han har forevigt: hjort, hare, ræv og fasan i de skiftende årstider...

Chr. Toftgaard Nielsen på Røndegaard

Op til dagligstuen støder også husets gildestue, en sal, der udmærker sig ved vidtstrakt tomhed. I virkeligheden et overflødigt lokale, sådan som man kan finde det i talrige stuehuse på landet, men her er dog et rum, der kommer til ære og værdighed hver gang der er bryllup, konfirmation eller anden fest i familien.

I stuehusets modsatte ende befinder sig køkken, gæsteværelser, spisestue, som kun benyttes, når der skal mange til bords...

”Der er kælder under hele huset, 13 rum i alt, siger fru Toftgaard... Der var en af vore piger engang ved at fare vild. Hun kunne ikke finde op fra kælderen, da hun først var kommet derned. Grunden dertil er, at en stor skorsten gemmer kælderdøren...

”Kan De gætte, hvad det har kostet at bygge stuehuset her?”, spørger Chr. Toftgaard, der er kommet til sammen med datteren Inge, der hjælper sin mor i huset. Den ældste datter Birgit er for tiden i England og den 13-årige Jytte går i skole endnu.

Vi afslår at inklade os på gætterier om, hvad det i 1870'erne har kostet at bygge denne kolos af et hus med mure tre gange så tykke som i et moderne hus og med egeplanker til vindueskarme.

”10.000 kr.”, siger Toftgaard. ”Det var den gamle borgmester Jacob Jensen i Århus, der fortalte mig det. Han havde været med til at bygge huset her som tømrersvend. Det påstås for resten, at ejendommen samtidig gav 10.000 kr. i overskud. Så det har altså engang kunnet betale sig at være landmand!”

Ovenstående oplysninger stammer for en stor del fra en artikel af Marius Madsen i Adresseavisen i januar 1979. På dette tidspunkt ejes Røndegaard af Elsa og Chr. Toftgaards tre døtre Birgit, Inge og Jytte.

Røndegaards jord er i dag solgt fra til Karensminde. Nye ejere af gården har i de senere år indrettet ferielejligheder, og på det seneste (2004) har Følle Borgerforening afholdt store kræmmermarkeder på Røndegaard. I Århus Stiftstidende fortælles 27. august 2004, at det andet marked af slagsen er på vej, og ud over at gøre en god handel vil man kunne nyde en tallerken grillstegt dådyr med tilbehør samt det store Følle-kaffebord. Der er også loppemarked for børnene, der endvidere har mulighed for ponyridning og hoppepude.

Ejer af Røndegaard er i 2013 Ejnar Bach Sørensen, der driver en udstrakt forretning med ferielejligheder og ”bed and breakfast” og benyttes af Landboforeningen for Landboturisme til at fortælle og rådgive om mulighederne for landboturisme i forladte landbrugsbygninger,

I julen 2015 udgiver Lions Club Rønde sit årlige julemærke med et billede af Røndegaards stuehus, sneklædt. I forbindelse med udgivelsen nævnes det, at ejeren af Karensminde købte Røndegaard i midten af 1990'erne og sammenlagde de to gårde. Bygningerne blev solgt fra til Ejnar Bach Sørensen, ”som har bibeholdt gårdens autentiske charme og indrettet tre store ferielejligheder med godt med plads og komfort i de tidligere driftsbygninger. Bach Sørensen fortæller, at ”Røndegaard er kendt som et efterspurgt mødested for både kurser og mindre konferencer, og mange familier sætter pris på at bruge de store ferielejligheder med plads til omkring 20 gæster i hver til at fejre familiesammenkomster og andre mærkedage⁴”.

MATRIKEL NR. 5: BRUUSMINDE

Matrikel nr. 5's bygninger ligger i dag nordvest for matrikel nr. 4's. Gården fik tillagt en stribe jord herfra og ned mod stranden, vest for matrikel nr. 4's jord. Den nederste del ned mod stranden blev dog skilt fra til matrikel nr. 14, der blev udflyttet af landsbyen og blev til den nuværende Blombjerggaard (jorden er nu udstykket i sommerhusgrunde: Følle Strand).

Gården ejedes ved udskiftningen 1782 formodentlig af Vosnæsgård, fæster var Rasmus Bruus. Den har oprindelig ligget tættere på den øvrige landsby. Således fortalte nu afdøde gdr. Marius Madsen, at bygningerne i hans barndom lå kun ca. 15 m. bag matrikel nr. 12's (Karenslund) bygninger, så da Bruusminde brændte i 1920 måtte hans mor dække Karenslunds tage med våde lagner – det reddede bygningerne fra at blive ildens bytte.

De nuværende bygninger er opført efter denne brand.

Gården hørte oprindelig under Vosnæsgaard, men blev i 1810 frikøbt af den hidtidige fæster Rasmus Jørgensen Bruus, hvis familie havde haft fæstet i mange år.

1826 overtog sønnen Jørgen Rasmussen Bruus gården. Efter hans død i 1839 drev enken Kirsten Pedersdatter Salling gården videre. Hun ægtede i 1840 ejeren af Overgaard, Jørgen Jensen, der havde gården til 1877 (1876?), hvor den blev overtaget af sønnen Jørgen Bruus Jørgensen, der var født på gården i 1843. I hans tid, omkring århundredskiftet, fik gården navnet ”Bruusminde” tinglyst. Jørgen Bruus var med til at stifte Korslund Andelsmejeri i 1888 –

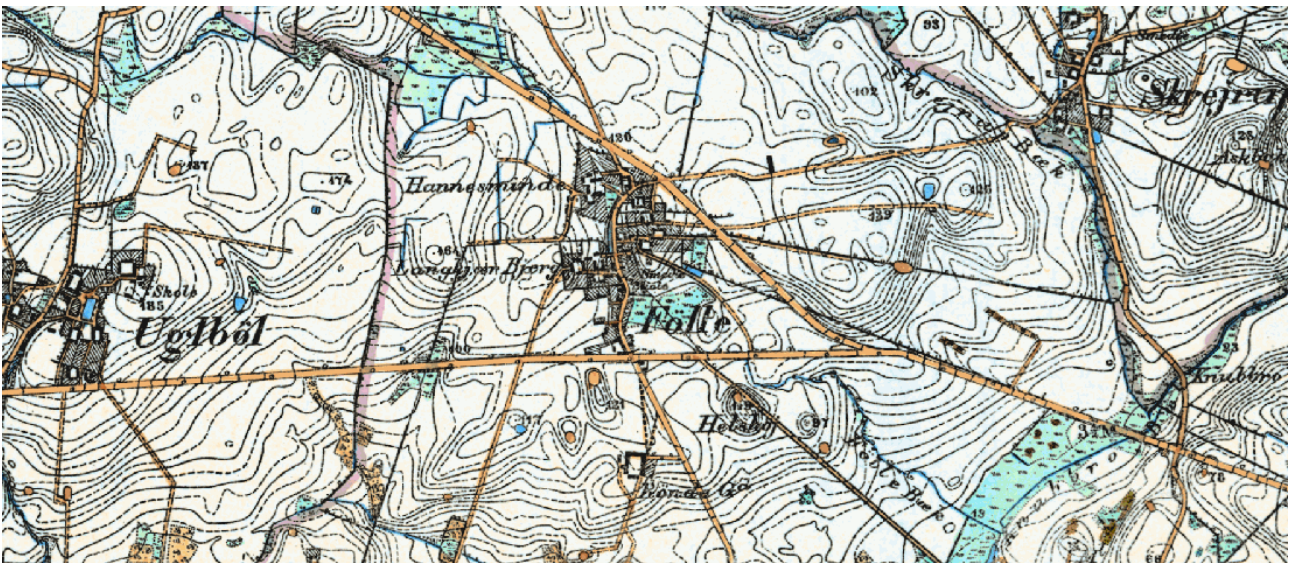
⁴ Adresseavisen 24. nov. 2015

stiftelsesmødet blev holdt i hans dagligstue. Korslund Andelsmejeri omtales nærmere under Randersvej i kapitel 4.

Nogle få tønder land fra gården solgtes i 1904 fra til N. Sehested. 1911 noteres det, at gården havde 61 tdr. land, hvoraf de 51,5 ager. Der var 12 malkekøer og 5 heste.

1920 brændte hele den gamle gård, og de nye bygninger flyttedes til den nuværende beliggenhed.

1921 overtog en broderdatter (andre mener datter), Ester Kirsten Julie Jørgensen, gården. Hun giftede sig i 1923 med sin bestyrer på gården, Poul Steffensen Hougesen (f. 1885 i Marie Magdalene). På dette tidspunkt var det nye stuehus af røde sten og de hvidkalkede avlsbygninger altså kun et par år gamle. Stuehuset var stort, da det også skulle rumme to aftægtsstuer. Det var et efter den tids standard meget flot byggeri. Bygningerne blev flyttet lidt mod vest, så de kom til at ligge højere, med en flot udsigt over Kalø Vig.

Følle omkring opmålt 1876-77, Geodætisk Instituts målebordsblade, i målestok 1:20.000. Gård nr. 2, Følle Strandgaard (uden for kortet), nr. 4 Røndegaard er nu flyttet ud. I byen er afsat Hannesminde. Bygaden er anlagt. I terrænet er afsat Langkjær Bjerg og Helshøj. En ny stamvej i Ugelbølle Øst er i dag opkaldt efter Langkjær.

Jørgen Bruus var 78 år gammel, da han solgte gården, og i skødet blev det fastslået, at der med købet fulgte en aftægtsforpligtelse med: ”at udrede til mig og min søster Karen Jørgensen vort fuldstændige underhold på bedst mulige måde, og den bedst mulige pleje i tilfælde af sygdom eller alderdomssvaghed... Underholdet omfatter alt hvad vi behøver, kost, bolig, lys, varme, vask og anden renlighed, pleje, lægehjælp og medicin”.

Poul Steffensen var kendt som en gemytlig mand, der holdt meget af børn. Hans kone holdt høns og handlede med æg – ”der var æg overalt”, husker nogle.

Det fortælles også, at Poul Hougesen havde for vane at ryge pipe, når han stod og lagde i tærskværket. Engang røg den tændte pipe med ned i værket, men på mirakuløs vis skete der intet ved det.

1948 hørte til gården 60 tdr. land, hvoraf de 52 opdyrket. Der var 20 køer og 7-8 heste på gården.

Esther Jørgensen døde i 1963, hvorefter Poul Hougesen arvede gården og måtte betale arveafgift. Der var ingen børn i ægteskabet med Esther.

1965 oplevede gården snerten af et olieeventyr, idet der blev boret efter olie på en af dens marker. Der blev faktisk fundet olie, men langt fra nok til, at det kunne betale sig at udvinde den.

1967 døde Poul Hougesen, og Aksel Vorbjerg Nielsen købte gården af arvingerne (Poul Hougesens søskende).

Aksel Vorbjerg flyttede fra Vorbjerggård i Thorsager året efter. ”Jeg kørte og mejetærskede for Poul og Esther i 1962”, fortæller han, ”og da bemærkede jeg den meget flotte udsigt over vigen, og jeg fik den tanke, at hvis jeg nogen sinde fik muligheden, ville jeg købe Bruusminde – og muligheden kom altså fem år senere”.

Aksel Vorbjerg overtog i 1945 sin fødegård Vorbjerggaard i Thorsager, og i slutningen af 1950'erne købte han desuden Vestergård ved Thorsager Station. Fra denne tog han i 1961 initiativet til de første udstykninger af sommerhusgrunde nord for jernbanen – senere har han solgt gården, som nu hedder Kongsvad og fungerer som rideskole.

Fra Bruusminde har Vorbjerg udstykket 7 tdr. land til sommerhusgrunde ved stranden.

Vorbjerg har haft en række tillidshverv. Han har været formand for Venstres Ungdom, senere for Thorsager Brugsforening og Thorsager Andelsmejeri. Han var i perioden 1974-1986 medlem af Rønde Byråd for Fremskridtspartiet. I Følle har han været i bestyrelsen for Følle Borgerforening og kasserer for Følle Vandværk indtil 2001, hvor han fyldte 82.

Vorbjergs kone Dagny døde i 1973. De to børn er nu for længst flyttet hjemmefra, og jorden er forpagtet ud til Chr. Stilling i Ugelbølle. Aksel og Gerda, som Aksel levede sammen med i 20 år til hun døde i 2006. Som 90-årig i 2009 passer Aksel stadigvæk selv hus og have⁵.

MATRIKEL NR. 6: BANGGAARDEN / HANNESMINDE

Banggården ejedes ved udskiftningen i 1782 af Peter Bang og er opkaldt efter ham /familien. Gårdens marker kom efter udskiftningen til at ligge i en stribe fra bygningerne vest for matrikel nr. 5's mark ned til matrikel nr. 14 (Blombjerggaard).

Niels Petersen Bang sælger i 1830 gården for 1300 rigsdaler til ejeren af nabogården mod nord, Tyrregården. Den nye ejer, P. Chr. Jørgensen skulle tage Bang i aftægt.

P. Chr. Jørgensen lagde derefter de to gårde sammen og byggede en helt ny gård på Tyrregårdens matrikel. Gården kom fra 1847 til at hedde Hannesminde - se under næste gård, matr. nr. 7.

Fra Banggården er udskilt Lille Blombjerg, der er beskrevet under Blombjerggård, matrikel nr. 14.

MATRIKEL NR. 7: THYRREGAARDEN / HANNESMINDE

Gården hørte oprindeligt under Københavns Universitet, hvilket betød rimeligt frie forhold og især intet hoveri. Ved udskiftningen i 1782 var den overtaget af Hospitalet i Århus og havde Niels Jørgensen som fæster.

Første kendte ejer af gården er Søren Sørensen Thyrresen, heraf navnet på gården. Han var gift med Dorete Jørgensdatter. De fik tre børn. En af disse var datteren Inger Sørensdatter Thyrris, f. 1720. Hun har i 1746 overtaget gården og gifter sig samme år med Jens Jørgensen Rønde. Han dør ung, 38 år gammel, i 1752.

Jens Jørgensens enke ægter den 11 år yngre Niels Jørgensen, der derefter overtager fæstet fra 1752.

⁵ Århus Stiftstidende 28. april 2009 i anledning af Aksel Vorbjerg Nielsens 90-års fødselsdag 30. april 2009.

Niels Jørgensen var født 1731 i Ugelbølle. Han var velstående, ejede gods forskellige andre steder. Hans slægt kan følges tilbage til Johan Jørgensen Skrædder, der ejede et jordløst hus i Følle. Da han døde i 1701, flyttede enken til en søn i Ugelbølle, hvor hun døde 1712.

Johan Jørgensen Skrædders ældste søn Jørgen Johansen var født 1678 og drev skrædderhvervet videre. Han var gift to gange, og Niels Jørgensen hørte til det andet ægteskab med Maren Rasmusdatter (g. 1724)

En søn, Jens Jørgensen, overtager gården i 1801. Han var på dette tidspunkt forpagter på Rosenholm.

Dennes søn, Peder Chr. Jørgensen, køber gården i 1829. Året efter køber han nabogården, Banggården, hvorefter han lægger de to gårde sammen, bygger en ny gård, som han fra 1847 kalder Hannesminde til minde om sin netop afdøde hustru Johanne f. Budtz, datter af præsten i Thorsager.

P. Chr. Jørgensen var en driftig mand, og han deltog også i sin tids spændende samfundsudvikling omkring indførelsen af demokratiet i 1848. Han stillede forgæves op til valg i den grundlovgivende rigsforsamling for Ebeltoft-kredsen, men blev slået knebent af P. D. Bruun. Til gengæld blev han året efter valgt ind i landstinget for 9. kreds 29. dec. 1849 og forblev der til 20. juni 1855. Han opnåede ikke genvalg i 1855 og heller ikke ved et følgende suppleringsvalg fem måneder senere og heller ikke ved et suppleringsvalg i 1858. Derefter opstillede han ikke mere. Han betegnedes som ”nærmest Venstre”. Han ”deltog ikke meget i diskussionerne, men når han optrådte, var det med fynd og klem”. Som privat var han kendt for at ”ynde en disput, men heftig som han var, kunne han komme i en sådan affekt, at han kunne flyve op og ned ad gulvet, forfægtende sin mening og med slåbrokken stående som vinger om sig”.

Jørgensen blev i 1831 gift i Thorsager kirke med præstens, konsistorialråd Bertel Chr. Budtz's datter Johanne Andrea Budtz, f. 1810. Da Johanne Andrea døde i 1847 lod Jørgensen sin gård opkalde efter hende: ”Hannes minde”. Jørgensen giftede sig året efter med hendes yngre søster Charlotte Louise Budtz, f. 1911. Hun overlevede sin mand, der døde 1864, og blev boende på Hannesminde på aftægt hos sin søn Jens til sin død i 1880.

Jens Jørgensen

1857 brændte lade- og staldbygningerne til Hannesminde, og herefter opførte Jørgensen en ny lade og en stald, på hver sin side af det bevarede stuehus. På den ene gavl stod (og står?) indskriften ”P. C. J. 1857”.

Til at skaffe teglsten til de mange byggerier opførte Jørgensen en teglovn i haven. Stuehuset blev som den første bygning i Følle opført med to-stens mure. Den smukke to-etagers bygning gør endnu i dag et meget stateligt indtryk.

Medens P. Chr. Jørgensen var i landstinget, blev gården bestyret af sønnen Jens Jørgensen, der overtog gården i 1863 med den betingelse, at P. Chr. Jørgensen og hustru skulle være på aftægt og have overladt hele første salen til deres brug. For Jørgensens vedkommende blev denne aftægt dog kun af et års varighed, da han døde året efter.

Jens Jørgensen, der 1863 blev gift med en købmandsdatter fra Århus, havde gården til 1886, hvor han solgte for 70.000 rd. til forvalter Michaelsen i Randers. Jens Jørgensen flyttede med sin familie til Århus, hvor han døde 1911.

En søn Peter Jørgensen købte 1910 Try Mejeri i Vendsyssel, men solgte det i 1913 for at starte ”Hjørring Margarinefabrik”, der var en blomstrende virksomhed i mange år. En søster til Jens Jørgensen, Cecilie Marie Jørgensen, f. 1834, giftede sig med Christen Henne Høy og flyttede sammen med ham i 1890 til U. S. A. (Oak Park i Illinois). Høy-slægten har siden ladet høre fra sig og en efterkommer var på egnen for få år siden for at opspore slægtens rødder.

En anden Jørgensen-efterkommer Otto Jørgensen, der blev arkivar ved landsarkivet i Viborg, skrev i 1918 slægtens historie: "Slægten Jørgensen", Viborg 1918. Fra denne bog stammer oplysningerne om slægten.

Som nævnt solgte Jens Jørgensen i 1886 Hannesminde til forvalter Michaelsen fra Randers.

Michaelsen solgte i 1905 gården til kreditforeningsrepræsentant Knud Just fra Mørke, der samme år solgte videre til N. Kløve. Kløve kendes fra en debat om en kommende el-jernbane mellem Hornslet og Thorup Pakhus på Mols, gennem Ugelbølle, Følle og Rønde ("Kalø Vig-egnens elektriske Jernbane"). Kløve ytrede sig lidenskabeligt imod jernbanen, da han var klar over, at landbrugene langs banen skulle aftage strøm fra de elværker, der var nødvendige langs banen, da man ikke havde vekselstrøm. Han mente ikke, landbrugene kunne bære udgiften til installation af el. Banen var på et tidspunkt afsat i terrænet, men blev som bekendt aldrig til noget. I 1918 solgte Kløve til en ukendt, der solgte videre til Jens Nielsen Kløver, der to år senere solgte videre til den kendte indre-missionske handelsmand Kr. Vester fra Kejlstrup⁶. J. Kløver var, som mange af ejerne, en fremtrædende mand og var en tid formand for Kalø-Knebelvig Landboforening, skriver Marius Madsen⁷. I 1920 opgives gårdens areal at være 93 tønder land (86 ager, 5 eng, 2 andet) eller 51 hektar, 11½ tønder hartkorn, ejendomsskyldværdi 82.000 kr., jordværdi 69.000 kr., bygningsassurance 37.000 kr. (Bøving-Petersen m.fl.: Randers Amt, Kbh. 1920, s. 726).

Kr. Vester fra Kejlstrup havde et par år tidligere afhændet Møllerup og derefter en kort tid boet i den nuværende Adresseavis-villa på "toppen" af Rønde. Det gik ikke godt for Vester på Hannesminde, han var en af de handelsmænd, der havde tjent store penge i årene omkring Første Verdenskrig, men som kom i økonomiske problemer i løbet af 1920'erne. Hannesminde kom på tvangsauktion og blev i 1928 overtaget af Niels Kudahl, hvis søn Niels Otto Kudahl overtog gården i 1971 – forældrene byggede et aftægtshus i et hjørne af jorden, Bygaden 21 (nu Zaluski)- og solgte Hannesminde til Mogens Jacobsen (Rodskov, tidl. formand for Djursland Landboforening) i 2003. Mogens Jacobsen skilte derefter bygningerne med 10.000 m² jord fra og solgte dem sidst på året til en ingeniør fra Århus, der har til hensigt at restaurere de fredede bygninger.

Hannesminde opgives i 1961 af have 93 tdr. land, 35 malkekøer og 6 heste. Bygningerne er hvidpudsede – modsat i dag, hvor de er gule. Ko- og hestestald mod øst, lade mod vest, svinestald nord og øst for gården, vaskehus og værelser øst for. Vest for hovedbygningen vognport m.m.

Niels Otto Kudahl satte dyrene ud i 1975. I forbindelse med salget af bygningerne i 2003 præsenteres disse sådan i Jyllands-Posten 24. aug. 2003:

"Ejendommen er opført i 1830 og fremstår stadigvæk i den gamle, smukke byggestil. Her er et smukt hovedhus og mange udbygninger, herunder to store længer, to bindingsværksejendomme, lade, maskinhus mv., der alle vil fungere geniale som erhvervsbygninger. Køber skal dog påregne et syv-cifret beløb til modernisering af ejendommen og samtidigt et stort årligt beløb til vedligeholdelse.

Hovedhuset har et samlet boligareal på 444 kvadratmeter – spækket med flotte og spændende detaljer. Blandt andet er hall'en helt speciel og overdådig og fremstår med det gamle klinkegulv, synlige bjælker og en smuk trappe til 1. og 2. sal. Alle hovedhusets stuer er selvfølgelig store og højloftede, men en ganske særlig en på 1. salen fortjener lidt ekstra opmærksomhed. Her er siddeplads til hele 45 mennesker, og denne har nærmest karakter af en riddersal – et virkelig spændende og charmerende rum, hvor historien nærmest vælter en omkuld, når man træder ind over dørtrinnet.

⁶ Større danske landbrug, Kbh. 1934

⁷ "Følle i gamle dage", Adresseavisen marts 1972.

Hannesminde 2004, fra Kulturmiljøer i Århus Amt

Grunden er på 10.000 kvadratmeter og består blandt andet af stor indkørsel til stor småstensbelagt gårdsplads. Bag hovedejendommen findes en dejlig, ugenert have med store opvoksede træer. Da herregården er fredet, bør det nævnes, at der er et stort årligt fradrag for vedligeholdelse forbundet med ejendommen”.

Hannesminde blev solgt til Mogens Jakobsen, Elkjær ved Rodskov, der i en årrække var formand for den lokale landboforening. Han solgte bygningerne videre, og de bebos i februar 2010 af Morten Yding.

MATRIKEL NR. 8: OVERGAARD

Gården hørte tidligere under Vosnæsgaard. Den ældst kendte fæster er Jørgen Jensen Bødker, der havde gården ved udskiftningen i 1782. Han afstod i 1804 fæstet til sin søn Jens Jørgensen Bødker. Denne frikøbte gården af Vosnæsgaard i 1810. Da Jens Jørgensen døde i 1837, drev enken Maren Rasmussen Bruus, der stammede fra Bruusminde, gården videre, indtil hun i 1855 (1851?) overdrog gården til sin søn Søren Jensen Bødker⁸.

Gården lå oprindeligt på den søndre side af Randersvej, omtrent hvor Faarup- og Skrejrupsvejene mødtes, men efter en brand i 1880 blev gården flyttet ud på marken til en mere praktisk beliggenhed nord for Randersvej, hvor den ligger i dag (Randersvej 22). Hjorddrengen indebrændte. Det gik hurtigt – gården havde efter tidens skik stråtag. Den nye gård var også stråtækt, men det blev ændret, da der blev bygget ny svinestald i 1929.

Gårdens navn stammer fra, at den var den ”øverste” af gårdene i Følle.

⁸ Danske gårde, II. samling, 2. bind (Randers Amt m.fl.), 1911

Overgaard afgav i perioden mellem 1868 og 1915 jord til Følles skolelod.

Søren Jensen døde to år efter branden, i 1882, hvorefter enken Mette Marie Mikkelsdatter, der stammede fra Segalt, drev gården videre, indtil hun i 1891 (1892?) overdrog gården til sin søn Jørgen Sørensen Bruus. I hans tid købtes den gamle skolelod tilbage til Overgaard i 1905.

Efter hans død i 1909 (kun 48 år gammel, bughindebetændelse) drev enken Maren Sørensen Bruus, f. Rasmussen 1861, der stammede fra Blombjerggaard, gården videre med bestyrer. Gården var på dette tidspunkt (1911) på 60 tdr. land, hvoraf de 56 var opdyrket. Der var 14 malkekøer og 4 heste.

Næste ejer var den ældste søn Søren Sørensen Bruus, der var født på gården i 1894 og gift med Elisabeth. Ved faderens død var han kun 14 år gammel, så han måtte ud i verden og lære noget mere, før han vendte tilbage og overtog fødegården. Han var, som mange endnu husker, ”en stout jovial bonde, almindeligt respekteret”. En af de første ting, han foretog med gården, var en gennemgribende dræning af hele marken.

I sin egenskab af formand for sparekassen fungerede Bruus reelt også som ”direktør” for sparekassen i Rønde, i fint kompagniskab med kassereren Rasmus Hedegaard. Det fortælles, at hvis nogle kom i problemer med tilbagebetaling af et lån, sendte Bruus en hilsen først, hvorefter han kom på besøg og fik aftalt et møde på sparekassen, hvor de uheldige altid fik at vide, at ”vi skal nok prøve at redde dig igennem”. ”Slæbebetalere er gode betalere”, var et af Bruus’ mottoer.

Søren Bruus var Følles myndige snefoged gennem mange år.

Sønnen Walter Bruus overtog gården efter faderen. Efter ham blev gården overtaget af hans søn, Torben Bruus, omkring 1997 (?). Torben Bruus er traktorfører og maskinmester på Clausholm, så Overgaard er i dag reelt et hobbylandbrug.

En anden søn, Jørgen Bruus, overtog elforretningen i Rønde i 1962. Han solgte virksomheden til Jøns El i 1995, mens han og hustruen Inge (gift 1963) blev boende i lejligheden Hovedgaden 8, som de i 2002 solgte til den lokale sparekasse. 2010 har ejendommen gennemgået en grundig restaurering, og der er pejsebutik i den tidligere elforretning. Jørgen Bruus døde i 2003⁹.

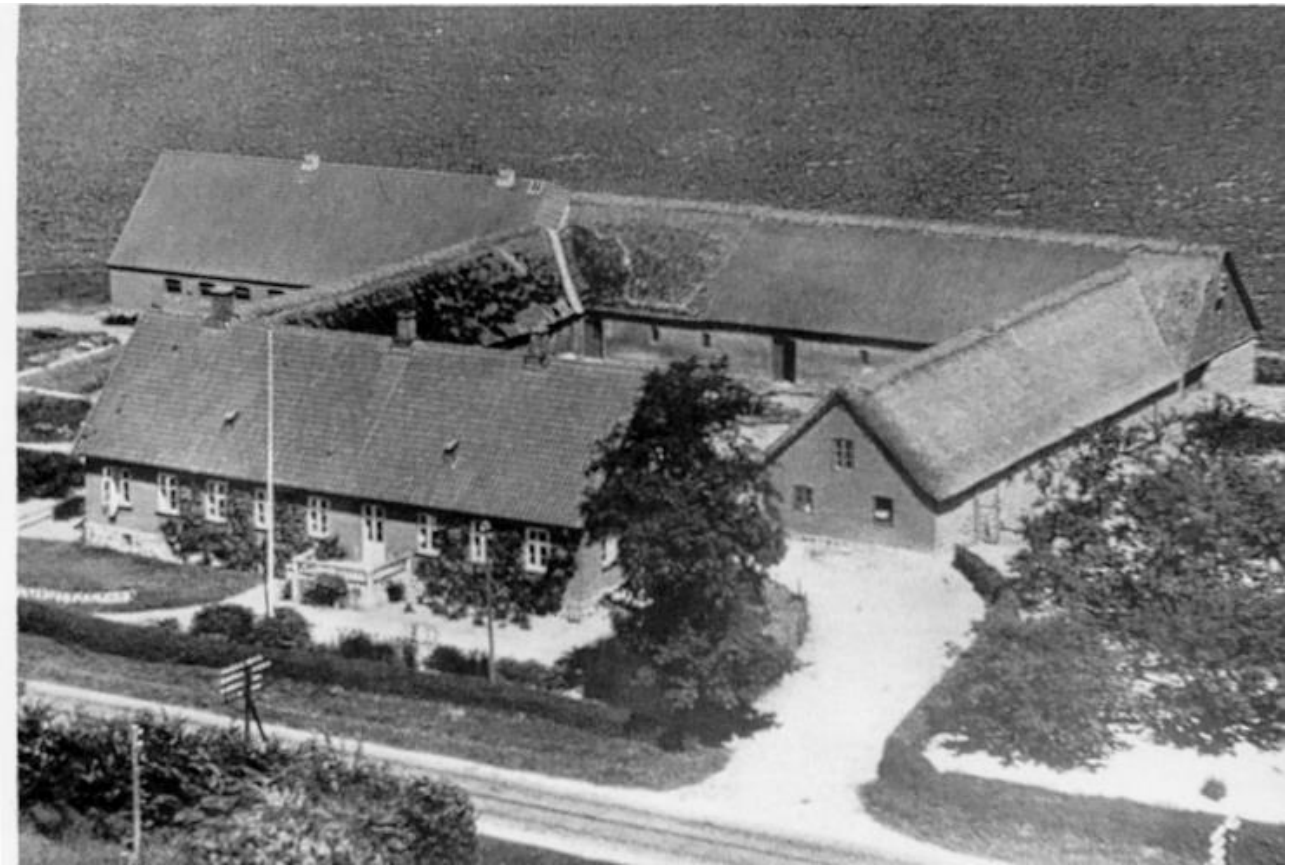
Sidst i 1980’erne havde Rønde kommune planer om at udlægge et erhvervsområde langs Randersvej, fra det nuværende erhvervsområde ud mod motortrafikvejen. Planerne blev i dengang skrinlagt af hensyn til den gode landbrugsjord til Overgaard og Ladegaard, men de kom frem igen i forbindelse med kommuneplan 2001. Der opstod planer om at placere kommunens kommende videntcenter her, planer, der blev overtaget af Syddjurs Kommune fra 2007. Men på grund af politisk uenighed om centrets placering trak planerne ud og blev først aktuelle igen i 2013-14, hvor Syddjurs Kommune købte Torben Bruus’ ejendom, efter at have gjort det klart, at man var parat til at ekspropriere jord – i alt 60 ha. – og bygninger. På tidspunktet, hvor denne tilføjelse skrives (april 2014) står bygningerne tomme, og det er uvist, hvornår videntcenter-planerne realiseres. Stuehuset, der er nyrenoveret, kan lejes, men kun for et år frem, hvilket ingen hidtil har været interesseret i. Torben Bruus, der er driftsleder på Clausholm (juletræsproduktion), er flyttet til Lillerupparken i Rønde.

August 2014 er ejendommen (adressen Randersvej 5) sat til salg for fem mill. kr. Det oplyses: ”Jord omkring ejendommen, hvoraf 13 ha. dyrkes. Stuehus med en første sal, der er renoveret i år 2000. Stort maskinhus med rundbuehal 292 m². Stuehus opført i 1888, otte værelser, 213 m².” Det må formodes, at kommunen har stykket det ønskede jord til erhvervsformål fra og derefter sælger bygningerne med et mindre areal jord omkring.

⁹ Nekrolog i Århus Stiftstidende 5. januar 2003

Fra Overgaard er udstykket Randersvej 3, det gule hus, i sin tid opført som fodermesterbolig til Overgaard. Desuden Randersvej 1, der muligvis blev opført i 1929 som aftægtshus for Søren Bruus's enke. Fra denne grund er senere udskilt to andre grunde, de nuværende to parcelhuse Bygaden 25 og 27.

Dele af Tjørnevænget er også udstykket fra Overgaard, første grund allerede i 1887 til vejmand Jens Sørensen, hvis enke Ellen Sørensen holdt pøgeskole her efter mandens død i 1900, se afsnitte om pøgeskolen i kap. 3. Derefter havde N. J. Tander ejendommen, hvorfra han drev vognmandsforretning og handlede med fisk om.m. Der var stoppested for rutebilen her, og muligvis var det også her, der var pakkepostindlevering fra rutebilen. Sønnen Alfred Tander, slagter, byggede nyt hus på grunden i 1967 (Tjørnevænget 6). Han døde omkring 1998.

Følle Overgaard ca. 1940 (egnsarkivet hæfte 15)

MATRIKEL NR. 9: LADEGAARD

Matrikel nr. 9's bygninger lå oprindeligt over for Overgaard i Følle bys nordende, syd for Randersvej. Stuehuset ligger der endnu, Bygaden 22. Det bebos i dag af politibetjent, tidligere ungdomskonsulent Keld Fogt og sygehjælper Anni Fogt. Det er en lang, flot bygning, "Døruplund", som fhv. førstelærer Thøger Jensen byggede til sin pensionisttilværelse og hvor nu Søren Kingo har etableret dyreklinik, er derimod udstykket fra Hannesminde, der ejede denne trekant jord nord for Randersvej. Thøger Jensens bror Morten havde oprindeligt erhvervet jorden til gartneri. Thøger Jensen døde 1950 og overlevedes af sin trofaste husbestyrerinde Maren indtil 1957.

Desuden er fra Overgaard udstykket grunden til den tidligere forskole (bygget 1925), Rågholmvej 7, der senere beboedes af Per Kristiansen, og nu ejes af tømrermester Kurt Jensen, Grønfeld. Huset overfor er derimod udstykket fra matrikel nr. 9, Ladegaard, som aftægtshus.

der tilmed er smukt restaureret. En brand i foråret 2003 forrettede stor skade, men stuehuset repareres nu, så det fremtræder i sin gammelkendte skikkelse. De tilhørende avlsbygninger blev nedrevet i 1905, da gården solgtes og udstykkedes.

”Forsamlingsalen” i det gamle stuehus fungerede efter 1905 i mange år som Følles forsamlingshus. Her blev holdt legestuer, juletræsfester etc.

Stuehuset til den oprindelige gård, matrikel nr. 9, nu Ladegaarden (Egnsarkivet hæfte 15) – kan dog også være stuehuset til den oprindelige matr. nr. 10 (Elmebakken 5), jf. følgende beskrivelse af Følle Højgaard.

Fæster på Ladegården var ved udskiftningen i 1782 Jens Andersen. Gården ejedes fra 1853 af Søren Rasmussen. Nicolaj Sørensen, der ejede Skrejrugården (i Skrejrup), giftede sig i 1867 med Søren Rasmussens enke, hvorefter han lagde de to gårde sammen¹⁰. Ved giftermålet blev Nicolaj Sørensen stedfader til 4 børn. I ægteskabet var der én søn. Hustruen døde tidligt, i 1874, hvorefter Nicolaj Sørensen året efter giftede sig med den 22 år yngre Kirstine Marie Sørensen fra Abildhøjgaard i Ommestrup. Med hende fik han 5 børn. Hun overlevede manden i 12 år og døde i 1925.

Nicolaj Sørensen havde drevet sin gård i Skrejrup frem til et mønsterbrug, og han har efterladt sine erindringer, udgivet af Magnus Sørensen i et lokalhistorisk tidsskrift. Her kan man følge hans store arbejde med de to gårde. Således tog han allerede i 1861 fat på en systematisk mergling af jorderne i Skrejrup og fortsatte med jorderne i Følle efter overtagelsen i 1867. Undervejs var han indkaldt som soldat i krigen i 1864. Han opnåede at være sognerådsformand i Bregnet sognekommune i 25 år. Han var født 1834 og døde i sit hus i Rønne i 1913.

¹⁰ Ifølge Marius Madsen ”Følle i gamle dage” i Adresseavisen marts 1972 virkede Søren Rasmussen på gården 1853-86.

Nicolaj Sørensen lod i 1872-73 opføre en ladegård (heraf det nuværende navn) mellem de to gårde i Skrejrup og Følle, og omkring denne lade opførtes en ny gård, vist nok efter at gården var udstykket i forbindelse med Nicolaj Sørensens afhændelse af den i 1905 til de tre mænd: Krause Kjær, V. Villadsen og Knud Just, den senere direktør for Kreditforeningen i Viborg. Ved denne lejlighed blev stuehuset i Følle by skilt fra og dens tilhørende avlsbygninger nedrevet – i stedet er formodentlig opført et nyt stuehus ved ladegården på den nuværende adresse Føllevvej 4.

Nicolaj Sørensen var også spillemand og skal have tjent sine første sparepenge ved at spille til legestuer, baller og familiefester. Han var også inkarneret jæger og har omhyggeligt optegnet alt, hvad han fik skudt i tidens løb.

Hans to brødre, Jens og Evi, var begge sindslidende og blev forsørget af broderen på gården, hvor de kunne deltage i noget af det lettere markarbejde.

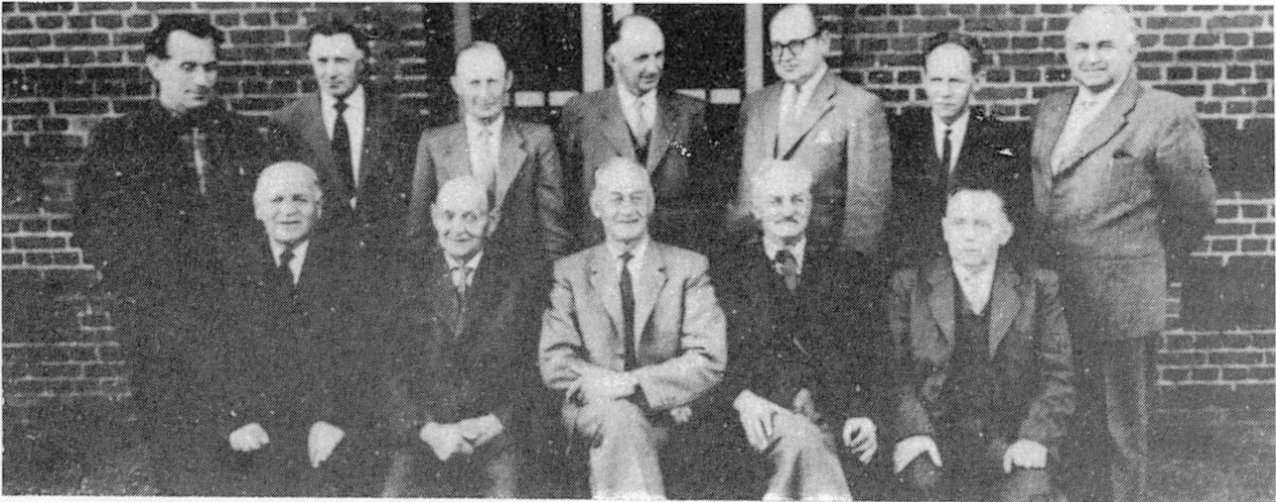
Fra Nicolaj Sørensens erindringer ved vi, at han i 1871 og 1872 havde en huslægeaftale med læge Krohn i Rønne om lægehjælp til alle i de to gårde for i alt 10 rd. årligt, eller 4 tdr. havre (2½ for Skrejrupgården, 1½ for Føllegården). Vi ved også, at karlen Niels Stær i 1867 fik 40 rd, 6 alen vadmel, lærred og blågarn i løn, mens Mads måtte nøjes med 35 rd, 6 alen vadmel og 12 alen linned, ”Smede Hans” med 7 rd, pigen Kirsten Marie 22 rd, 6 alen vadmel og 12 alen linned og Mette Marie 20 rd, 7 alen sribet og 12 alen linned. En del af lønnen blev udbetalt til ”Wolsmarked”, d.v.s. Sct. Olufsmarkedet i Århus 30. juli. Vi får også at vide, at fra omkring 1870 falder naturalielønnen til folkene bort, hvorimod høstmænd og høstkoner endnu i nogle år blev betalt i rug og byg - de var i reglen husmandsfolk, der havde brug for kornet til deres bedrift.

De tre, der havde købt gården i 1905, solgte juleaften 1907 videre til P. Christensen. 1909 købtes den af Jens Poulsen, i 1912 af R. Holm, i 1914 af H. J. Skøt og 1918 af P. Møller. Endelig i 1923 af Valdemar Helbo, der efter den urolige tid med de mange handler herefter drev den i mere end 40 år.

Valdemar Helbo kom fra Dejret på Mols. Købsprisen var 76.000 kr. (ifølge notits i Adresseavisen). Valdemar Helbo blev senere gennem mange år en magtfuld og respekteret sognerådsformand i Thorsager-Bregnet sognekommune

Det gamle stuehus inde i byen fungerede videre som byhus. Først i 1900-tallet ejedes det af Peder Bendixen, der lejede vestenden ud til forsamlingsaal. Her holdt Følle Afholdsforening sine møder, og her var der juletræ, dilettant, oplæsning og foredrag. Til fastelavn ringridning, hvorefter karlene var ude og samle ind ved alle husstande til bal i forsamlingsalen om aftenen.

Stuehuset har senere været ejet af bl.a. Marie og Anton Bach. Det omtales nærmere under Bygaden 22 i kap. 4.

Valdemar Helbo var i en årrække en myndig og respekteret formand for Thorsager-Bregnet sogneråd. Her ses sognerådet 1958-62 med Valdemar Helbo i midten (fra Folk og Liv på Røndeegnen bind 2 side 77)

. Efter Valdemar Helbo overtog sønnen Rasmus gården i 1960'erne. Rasmus Helbo, var i 1956 blevet gift med Jonna, der stammede fra Thorsager. Jonna var i en årrække kantinedame på det nærliggende Landbocenter i Følle.

Gårdens lade og stald brændte i 1969, hvorefter mere tidssvarende bygninger blev opført.

Jonna og Rasmus Helbos søn Peter Helbo overtog gården i begyndelsen af 1990'erne, hvorefter Jonna og Rasmus flyttede til Rågholmvej 4. Her døde Rasmus Helbo i 1998¹¹.

En del af gårdens tidligere jorder blev købt af Rønde Kommune, oprindelig beregnet til erhvervsarealer, men det blev kort før Rønde Kommunes nedlæggelse ændret til boligareal. 2008 udstykkedes arealet af Syddjurs Kommune under navnet "Ladegårdsparken".

MATRIKEL NR. 10: FØLLE HØJGAARD

Den nuværende Følle Højgaard lå oprindelig hvor nu kun stuehuset er tilbage inde i byen, mens markerne lå øst for Skrejrupsvejen.

Gården hørte ved udskiftningen i 1782 til Vosnæsgård og havde Niels Andersen som fæster.

1842 købte Rasmus Peter Rasmussen fra Tamdrup ved Horsens gården¹². Med sig havde han hustruen Hansine Sophie Wendelboe og sine børn, bl. a. sønnen Rasmus Christian Rasmussen, der var fire år gammel.

Rasmus Peter Rasmussen døde allerede i 1850 som 44-årig. Enken Hansine drev gården videre, det ældste af børnene, Rasmus Christian, var kun 12 år gammel.

Da Rasmus Christian Rasmussen bliver voksen, driver han gården for sin mor, og han gifter sig med Ane Marie Cathrine Godtholdt Wendelboe.

Det går rigtig godt på gården op til 1880'erne. Folketællingerne viser op til 16-17 beboere på gården i perioder, med børn og tjenestefolk.

¹¹ Omtale i Århus Stiftstidende 22. marts 2008 i anledning af Jonna Helbos 75-års fødselsdag

¹² Den følgende grundige omtale af slægten Rasmussen har jeg fået af Helge Buch Rasmussen, der har forsket i sin slægts historie. Rasmus Peter Rasmussen var hans tipoldefar.

I 1888 er Rasmus Chr. Rasmussen en af initiativtagerne til stiftelsen af Korslund Mejeri. Det andet møde blandt initiativtagerne holdes i hans gård.

1885 dør Hansine, der har levet på aftægt på gården – hun er 77 år gammel. Kun fire år senere mister Rasmus Christian også sin hustru, Ane Marie.

Derefter ser det ud til, at tingene falder fra hinanden for Rasmus Christian. Efter århundredskiftet viser folketællingerne, at han sidder på gården med kun en husbestyrerinde og et par tjenestepiger. Han var 51 år gammel i 1889.

1904 køber Rasmus Christian et hus ved stranden, matr. nr. 8 c, til sønnen Poul Peter Rasmussen og hans kone Marie Hansen¹³. Det kan virke underligt, at han ikke i stedet satser på at lade sønnen overtage gården, men det sker ikke. I stedet sælger han den i 1909 til J. P. Christensen, der allerede året efter solgte gården videre til Jens Olsen.

På dette tidspunkt var gården flyttet væk fra landsbyen og nyopført ude på marken, for en del af materialer fra landsudstillingen i Århus 1909. De gamle bygninger ligger endnu i Følle på adressen Elmebakken 5, der har været beboet af entreprenør Frederik Rasmussen, derefter Ingeborg Stilling (fra bæltefabrikken), i dag Bjarne Jacobsen.

Elmebakken 5, det oprindelige stuehus til Følle Højgaard, foto ved Helge Buch Rasmussen 2010.

¹³ Lidt uden for Følle-sammenhænge kan det oplyses, at Poul Peter Rasmussen og Marie fik 5 sønner og en datter – en søn Rasmus Rasmussen (1898-1985) blev mekaniker ved Laurits Jørgensen (rutebilkongen) og var kendt som ”Dobbelt Ras”, en anden Harald Rasmussen (1904-1977) blev chauffør ved Laurits Jørgensen og kørte især Randers – Ebeltoft ruten. En tredje søn Poul Rasmussen (1897-1980) overtog huset ved stranden og boede der som ungkarl til 1977, hvor han flyttede på Kalø Vig Hvilehjem. Også disse oplysninger har jeg fra Helge Buch Rasmussen, der er søn af ovennævnte Harald Rasmussen.

På den gamle toft i byen lå på grundens sydvestlige hjørne i gammel tid et lille hus, som til 1897 beboedes af Anders Holst Høker. Han solgte i dette år til Sofus Bang, der igen solgte videre til A. P. Nielsen, mens han selv flyttede ned i den nuværende Justegyde 2, hvor han sammen med hustruen Marie etablerede købmandsbutik. Det lille hus brændte i 1959 og er ikke senere genopført. Ved branden beboedes det af Karl Sørensen Smed ”Gardist” og hans bror Anton Sørensen (kaldt ”Jomfru Anton” på grund af en høj ”kvindestemme”).

Den udflyttede gård kom til at ligge på nordsiden af Randersvej, midt i det nuværende erhvervsområde og fik navnet Højgaard. Den blev i 1935 overtaget af Jens Olsens datter Agnethe og svigersøn Jens Hvejsel, og Agnethe Hvejsels forældre byggede aftægtshus på Lerbakken 4, ud mod Randersvej, og flyttede ind der. 1975 solgte Agnethe og Jens Hvejsel hele gården til Rønne kommune, der under navnet Lerbakken derefter lod gården udstykke til erhvervsområde.

Agnethe og Jens Hvejsel flyttede derefter ind i Agnethes forældres tidligere aftægtshus på Lerbakken. Jens Hvejsel døde omkring 1992. Hustruen Agnethe Hvejsel flyttede 5 år efter Jens’ død til Rønne Plejehjem, hvor hun døde 95 år gammel i november 2002¹⁴. Efter hendes død har huset haft skiftende ejere, men i dag (maj 2014) ejes det af PR-electronics, der i vinteren 2013-14 har haft sin vicevært boende der. Huset er nu vandskuret og malet gult, men har tidligere været et rødt murstenshus.

Jens Hvejsel fortæller i en radioudsendelse fra 1983 om dengang han kom til Følle: ”Vi havde to spand heste og både karle og piger. Efter krigen blev først det ene spand heste og så det andet spand erstattet af en traktor, og både karle og piger forsvandt. Men jeg hører ikke til dem, der beklager, at ”de gode gamle dage” er væk, for alt arbejde var manuelt dengang, vi slæbte tunge kornsække, vi spredte møg med greb, og det gav mange ødelagte rygge og nedslidte hofter. Og nu hvor køerne er sat ud, er der slet ikke det arbejde, der var om vinteren dengang, også selv om mandskabet er væk nu.

Dengang skulle man altid ud og se marken, og derefter køer og grise i staldene, når man besøgte hinanden. I dag tænker ingen på det, og hvis der endelig er nogen, der har køer og svin, så skal man nærmest pakkes ind i plastic for at få lov at gå ind i staldene, på grund af smittefaren. Men i øvrigt er der ikke en eneste ko tilbage i Følle nu.

Den dårlige kommunikation dengang gav også en snæver horisont. De fleste vidste ikke meget om, hvad der foregik uden for sognegrænsen. Folk fortalte med store strålende øjne om deres soldatertid, for det var ofte det eneste tidspunkt, de havde været i kontakt med verden udenfor¹⁵.”

¹⁴ Nekrolog i Århus Stiftstidende 24. nov. 2002 - desværre med en del urigtige oplysninger (Agnethe var ikke købmandsdatter fra Strands på Mols, og hun (og ikke Jens) var datter af Olsens på Højgaard.

¹⁵ Østjyllands Radio 11. juli 1983

Følle Højgaards stuehus, der nu ligger midt i Lerbakken-erhvervsområdet (Egnsarkivet, hæfte 15)

Fra gården er udstykket Bodilsminde, Århusvej 3. Den ejedes i 30'erne af Johs. Olsen, i dag af tømrer Per Hansen. Samt Ågård, Århusvej 1, der i mange år ejedes af Børge Mikkelsen, i dag af H. J. Betonboring, vejviser 2014 siger A. og H. Christensen, se under Århusvej 1 og 3 i kap. 4.

MATRIKEL NR. 11: ELMEHØJ / ELMELY

Ejerne var 1810 Niels Rasmussen, derefter Jens Nielsen Just og Knud Jensen Just, 1899 L. P. Bredahl, 1911 Søren Peter Poulsen, 1913 Peter Nielsen, der byggede nyt stuehus 1919 og fjernede nogle af de gamle bygninger.

Peter Nielsen var født 1887 i Følle, søn af Dorthea og skomager Knud Nielsen. Hustruen Marie f. Nielsen stammede fra Skader Mark.

Fra gården udstykkedes i 1900 tre ejendomme mod øst: Århusvej 4, 6 og 8. De behandles alle nærmere i kapitel 4 under Århusvej. Arealet opgives i 1948 til 19 tdr. land, besætning 2 heste, 8 køer, 6 svin.

Juleaften 1963 døde Peter Nielsens hustru, marts 1964 døde han selv, og i juni 1964 døde den søn, der havde hjulpet med at passe gården. Herefter vendte en anden søn, Aksel Nielsen, der havde arbejdet i malmminerne i Sverige siden 1947, sammen med sin hustru Elisabeth hjem og overtog fødegården, hvor han var født i 1919.

På dette tidspunkt hørte til gården 14 køer, en del kalve og grise.

”Det var noget af en omvæltning. Vi havde befundet os rigtig godt i Sverige, men Aksel havde svært ved at blive ved med at holde til det hårde liv i minerne. Det var svært at komme til Følle, hvor alle kendte hinanden og slægterne var giftet ind i hinanden gennem flere generationer”, husker Elisabeth Nielsen, der havde truffet Aksel i Sverige omkring 1948. De var blevet gift i Sverige i 1951.

1975 måtte Aksel og Elisabeth meget modvilligt sælge al jorden nord for Randersvej til Rønde kommune, der skulle bruge den til erhvervsområdet Lerbakken sammen med jorden fra

Følle Højgaard, købt af kommunen samme år. Tilbage på gården var 6-7 tønder land, så Aksel og Elisabeth var tvunget til at skaffe sig indtægter ved arbejde uden for gården også.

Omtrent samtidig var der stigende krav til indretning af malkerum, hvis man ville levere mælk til mejeriet. Denne investering veg Aksel og Elisabeth tilbage for, og i stedet opgav de køerne og drev gården videre uden kvægbesætning.

1986 bortforpagtede de jorden, og Aksel tog job som medhjælper – reelt bestyrer – for læge Hastrup på Følle Strandgaard. Elisabeth begyndte snart efter at hjælpe til samme sted med rengøring og andet forefaldende arbejde. Hun havde i perioder også hjulpet Marie Tander som kogekone, og havde også arbejdet på bæltefabrikken, indtil Jacobsen overtog den.

Jorden bortforpagtedes til Jørgen Rasmussen, fra 1998 dog til Klara og Ove Sørensen på Toftegården.

Aksel Nielsen døde i foråret 2001. Elisabeth solgte gården i 2003 og flyttede til Vestre Fasanvej i Rønde. Om de nye ejere fortæller hun, at de har heste og derfor muligvis vil stoppe med at forpakte jorden ud.

Det gav i en lang periode anledning til en del ”forvekslingshistorier”, at der var fire Aksel Nielsen`er i Følle: foruden Aksel Nielsen på Elmehøj: Aksel Vorbjerg Nielsen på Bruusminde, Aksel Nielsen murer på Den gamle Vej, samt Aksel Nielsen i Rågholm. Den mærkværdigste episode var nok, da en journalist mødte op for at få stof til en nekrolog over afdøde Aksel Nielsen, hvorefter konen bad ham gå ind i stuen og tale med ham selv... han var kommet det forkerte sted hen...

MATRIKEL NR. 12: KARENSLUND / TOFTEGAARD

Ved udskiftningen 1782 hørte gården under Vosnæsgård og havde Jørgen Thyekjær som fæster. Den lå oprindelig bag smedjen og ejedes i 1800 af Peder Eriksen, 1849 af sønnen Erik Pedersen. Denne solgte i 1870 30 tdr. land fra til Røndegaard (dette jordstykke blev senere til Karensminde), hvorefter han bortforpagtede gården til en svigersøn Niels Sehested. I 1910 blev en datter fra Røndegaard gift med Søren Rønne, og ved dennes køb af de 30 tdr. land fra Røndegaard blev det igen til et selvstændigt landbrug, Karensminde – senere overgået til sønnen Knud Rønne.

1882 blev der til gården tinglyst aftægt for Erik Pedersen og hustruen Karen Marie. Stuehuset blev fornyet engang i 1880´erne og står i dag nogenlunde som dengang.

Erik Pedersen døde få år efter, mens Karen Marie fik hele 42 år som aftægtskone på gården.

Gården blev 1890 solgt til førstelærer Niels Bendtsen, der ansatte Andreas Jørgensen som bestyrer. Han anskaffede til gården egnens første slåmaskine, der blev betragtet som noget af et vidunder, og i øvrigt holdt til tre generationer på gården.

I 1912 solgte han gården til Laurits Madsen. Med fulgte Karen Marie som aftægtskone – hun døde 1924, og Laurits Madsens søn Marius Madsen mindedes senere, hvordan hans mor hver dag gik over til Karen Marie med middagsmad kl. 12, mens faderen leverede al den tørv og træ, hun skulle bruge, samt lagde heste til, når hun skulle ud at køre. Når Karen Marie havde besøg af børn og øvrige familie – og den var stor – besøgte de også Laurits Madsen og familie – et eksempel på, hvor godt systemet med aftægt kunne fungere.

Navnet Karenslund stammer fra Karen Marie.

Gården husede i mange år det ene af Følles tre storkepar – de to andre par havde rede hos Søren Smed og på Bruusminde.

Et andet særpræg ved gården var Følles højeste træ, hvor der i mange år var anbragt en meget høj gyng. Her samledes byens unge ofte. Træet kaldtes ”Udsigtstårnet”, og fra dets top kunne de mest dristige Følle-drenge holde et vågent øje med alt, hvad der skete i miles omkreds,

mest interessant på Kalø Vig, hvor trafikken på Nappedam og af og til også flådens manøvrer kunne følges.

Karenslungs avlsbygninger brændte først i 1930'erne, hvorefter den blev flyttet ud på en mere praktisk placering lige nord for Århusvej, hvor den kom til at hedde Toftegaarden. Gårdens jord ligger i en stribe ned mod vigen syd for denne placering.

Branden gjorde storken hjemløs, og på dette tidspunkt var storkeparret her det eneste tilbage – og efter branden er storken ikke set i Følle.

Det tilbageværende stuehus med have på den nuværende adresse Bygaden 19 blev i 1933 overtaget af fru Salskov-Iversen, der kom fra København og blev en vellidt, men på mange måder fremmed fugl i Følle. Hun solgte senere, vist nok kort før besættelsen, videre til Tage Stilling, der her oprettede en bæltefabrik, der i mange år var Følles væsentligste arbejdsplads.

En tidligere Følle-borger, der var dreng i Følle i 1930'erne fortæller: ”Det var meget fine folk, der her var kommet til Følle, og de to drenge Preben og Erik gik helt anderledes klædt end vi andre. Men tilsyneladende var der ikke noget snobberi, og de måtte gerne lege med os andre, ja, blev måske endda opfordret til det af deres mor. Men kulturforskellene oplevedes ind imellem, som engang nogle af os blev inviteret med Preben og Erik indenfor, og stuepigen (bare det!) meget flinkt og imødekommende spurgte os, om vi ville have en kop te... Men hvordan skulle vi kunne svare, for ingen af os havde før så meget som hørt om te, og da slet ikke hverken set eller smagt det. Men vi fik da te, og det var jo noget underligt stads at drikke...”

Toftegaard overtoges efter Laurits Madsen af sønnen Marius Madsen, der på sine ældre dage kastede sig over lokalhistorien, og fra hvem mange oplysninger i denne bog stammer.

Omkring 1980 (?) solgte Marius Madsen gården til datteren Klara Sørensen og svigersønnen Ove. Han flyttede selv til Gartnervangen, hvor han boede til sin død omkring 1999.

MATRIKEL NR. 13: RØNDEGAARD

Matrikel nr. 13's bygninger lå ved udskiftningen på nuværende adresse Bygaden 5. Den hørte under Vosnæsgård og havde Niels Stær som fæster.

Da den nye landevej blev anlagt i 1855 blev gårdens jord gennemskåret af den. I 1859 købte naboen Knud Rønde gården og lagde den sammen med sin egen til Røndegård.

Knud Rønde solgte herefter en del af den tiloversblevne grund i Følle til købmand Jens Elbert Knudsen, der her, på hjørnet af Bygaden og Århusvej, oprettede en købmandsgård, der blev kendt viden om.

Jeg er ikke klar over, om de gamle bygninger til matrikel nr. 13 indgik i handelen og senere er solgt fra af Jens Elbert Knudsen, eller om Knud Rønde fra starten har skilt dem ud og solgt dem særskilt.

I øvrigt tyder matrikelnumrene på bygningerne (matr. nr. 4 l) på at bygningerne hørte til Knud Røndes egen gård. Spørgsmålet er så, om bygningerne i virkeligheden har ligget på det sted, hvor købmandsgården kom til at ligge – måske er købmandsgården identisk med de gamle bygninger til nr. 13? Matrikelnummeret 13 b kunne tyde herpå. Men det efterlader et mysterium ang. bygningerne på Bygaden 5, for vi har tidligere slået fast, at gården til Knud Røndes matrikel er de nuværende bygninger Syrenvej 1, 6 og 8.

Under alle omstændigheder er det en kendsgerning, at matrikel nr. 13 efter 1859 blev en del af Røndegård, undtagen den del af den, der lå nord for den nye Århusvej, der blev skilt fra og i hvert fald for en dels vedkommende solgt til købmand Knudsen.

Fra matrikel 13's del nord for Århusvej er senere udskilt ”jordemorhuset” Bygaden 3, nu René Friborg. Samt Århusvej 12, der var forskole indtil den nye skole byggedes i 1925.

Fra matriklen syd for Århusvej, altså fra Røndegård, er senere udstykket Århusvej 9, hvor der i mange år var cykelværksted og senere Tingkeramik, samt Århusvej 11, hvor Følle

bymølle kom til at ligge. Faktisk fik møllen denne beliggenhed, fordi Knud Rønne på Rønnegaard tilbød grunden gratis —ellers var det meningen, at møllen skulle have ligget på Helshøj et stykke øst derfor.

Rønnegaard blev omkring 1935 købt af Chr. Toftgaard, der derefter havde gården til omkring 1990. Se i øvrigt under matrikel nr. 4.

MATRIKEL NR. 14: BLOMBJERGGAARD

Gården blev ved udskiftningen 1782 en af de tre udflyttergårde. Fæster var Søren Graver.

Blombjerggård ejedes i mange år af Søren Møller Jørgensen (vejen er opkaldt efter ham), der lod en stor del af gårdens marker udstykke til sommerhusgrunde.

Søren Møller var født 1873 i Lemmer. Hustruen Maren Cecilie var født 1879 i Bale.

Søren Møller overtog gården i 1905 efter Rasmus Christensen, der havde haft den i mange år¹⁶. Søren Møller opførte ny kostald i 1906 og nyt stuehus 1914. Det gamle stuehus blev ombygget til hestestald.

Ved Søren Møllers overtagelse var gården på 50 tdr. land. Senere solgtes 3 tdr. land fra til Rønnegård, og 10 tdr. land til et andet mindre brug. Besætningen opgives i 1948 til 5 heste, 12 køer, 20 svin.

Efter Møllers død sidst i 1950'erne overgik gården til hans to ugifte døtre Anne Marie og Frida, som de lokale kaldte "pigerne på Blombjerggård". De lod gården drive ved bestyrer, først Heine (Nielsen?), derefter Åge, der efter pigernes død flyttede til Skolevej i Rønne.

Frida, den ældste af "pigerne", kom på plejehjem midt i 1980'erne og døde der. Anne Marie blev passet af Åge, indtil hun døde midt i 1990'erne og testamenterede gården til Kattens Værn, der solgte den til en ny ejer, der lod området tættere ind mod gården udstykke til sommerhusgrunde.

Den sydligste del af matriklen er skilt fra som matrikel nr. 14 b allerede på matrikelkortet 1836.

Nord for gården ligger **Lille Blombjerggård**, på omkring 20 tdr. land. Den er udskilt fra gård nr. 6 "og har tidligere tilhørt Blombjergslægten"¹⁷. Den ejedes fra 1938 til 1951 af Peter Kjærsgaard, havde vist før ham haft flere forskellige ejere og været gennem nogle tvangsauktioner.

Peter Kjærsgård var født 1895 i Haslund, hustruen Anna f. Sørensen stammede fra Vilsted sogn.

Arealet opgives i 1948 til 20 tdr. land, besætning 2 heste, 8-9 køer, 13 svin.

Stuehuset er opført 1917, mens avlsbygningerne er ældre.

1951 blev Lille Blombjerggaard købt af Hedvig og Niels Rasmussen for 61.000 kr. De drev gården som traditionelt landbrug, men havde derudover også salg af kartofler, grøntsager og blomster til sommerhusbeboerne og turisterne i området.

Niels Rasmussen døde i 1965. Hedvig drev gården videre til 1970, hvor hun solgte og flyttede til Vibevej 7 i Rønne. 1999 flyttede hun i ældrebolig, 2001 på plejehjem. Hun døde i 2008¹⁸.

Gården blev overtaget af bankdirektør Rahbek, der inddrog en stor del af marken syd for gården til park. Det gamle stuehus blev væltet og erstattet af et nyt. Ægteparret Rahbek var ældre, da de overtog, og der har været flere ejere efter dem¹⁹.

¹⁶ Randers Amt. Træk af Amtets historie. Århus, Dansk Kulturhistorisk Forlag, 1948.

¹⁷ Randers Amt, Dk Kulturhist. Forlag 1948, hvorfra de fleste af følgende oplysninger.

¹⁸ Århus Stiftstidende 14. juni 2008, nekrolog over Hedvig Christiane Rasmussen.

¹⁹ Oplyst 21. febr. 2005 af Else Marie Pedersen, Havelykkevej 6 i Ugelbølle, der er datter af Hedvig og Niels Rasmussen. Hun var tre år gammel, da familien overtog Lille Blombjerggaard i 1951.

April 2009 er Lille Blombjerggaard, Søren Møllersvej 33, til salg for 9.985.000 kr. Gården beskrives som en ”liebhaveejendom”: ”præsentabel landejendom på kanten af bakkerne ud mod Kaløvig ved Følle med flot havudsigt og omgivet af 8,8 ha. græsjord til heste eller kreaturer, haraf ca. 1 ha. skov med bækløb med udløb i lille sø og smukke hegn omkring markerne. Alléindkørsel frem til stuehuset, der ligger lidt borte fra driftsbygningerne med gårdsplads foran og stor have bagud mod havet. Stuehuset er nyopført i 1973 i mørke, blødstrøgne stem med et boligareal på 246 kvm i et plan... solide udhuse velegnet til heste, værksteder og opbevaring evt. erhverv”.

Vejen efter Lille Blombjerggaard ned mod Blombjerggaard og stranden blev lukket ved bom i 1990’erne for at undgå gennemkørsel fra hovedvejen ned til Følle Strand. Derfor er Lille Blombjerggaard i dag den eneste beboelse, man kommer til ad Søren Møllersvej fra Følle.

MATRIKEL NR. 15: FORKÆRGAARD v. KORSLUND

1782 var Jacob Rasmussen fæster på gården, der som den eneste af landsbyens gårde blev udflyttet mod nord. På udskiftningskortet ses det, at gårdens mark for hoveddelens vedkommende ligger i det nordvestlige hjørne af Korslund-krydset – tilbagetrukket fra vejen. Her ligger gården også i dag – med vejadgang fra Randersvej. Ses nogle steder stavet "Faarkjærgård" - kan altså have noget at gøre med kæret, hvor man har haft får gående (?).

Et hjørne af gårdens jord kom ved udskiftningen til at ligge i Korslund-krydsets sydvestlige hjørne. Kortet tyder på, at det er dette hjørne, der senere (i 1880’erne) blev skilt fra til Korslund andelsmejeri, hvis gamle bygning stadig ligger på placeringen. Lige vest herfor ligger matrikel nr. 16, der er Rosenholm kirkejord (formodentlig har Vosnæsgårdenes beboere været tilknyttet Mørke kirke). Korslund andelsmejeris historie kan læses i kapitel 3.

I dag ligger der også en ejendom i Korslund-krydsets nordvestlige hjørne, lige op ad vejen – den må være udskilt fra matrikel 15 senere. Huset var i 1930’erne karetmagerværksted for karetmager Edvard Andersen. Han solgte i 1942 til Åge Poulsen, der flyttede værkstedet til Rønde (først Molsvej, senere Århusvej).

Fra Forkjærgård er udstykket ejendommen "Korslund"²⁰, matrikel nr. 15b. Det er sket, da Poul Nielsen ejede Forkjærgård, formodentlig i 1888, hvor stuehus, hestestald og lade er opført.

²⁰ Fra Randers Amt. Træk af Amtets historie. Århus, Dansk Kulturhistorisk Forlag, 1948.

Geodætisk Instituts målebordsblad fra 1900, sammenlignet med kortet fra 1876-77 er der kommet et "jordemoderhus" til, nemlig fru Thomsen i Bygaden 3, Korlund Mejeri er kommet til (opført 1888) og Overgaard er udflyttet til nord for Randersvej (skete efter en brand i 1880).

Poul Nielsen overlod i 1888 gården til sin datter og svigersøn Karen og Jørgen Hedegård. Deres søn, Rasmus Hedegård, født 1894, overtog gården i 1927. Han lod opføre ny kostald.

Rasmus Hedegårds hustru Dagmar Hedegård var født 1896 i Følle som datter af Petrine og landpost Anders Peter Nielsen.

Ved overtagelsen i 1827 oplyses arealet at være 20 tdr. land, men i 1934 tilkøbtes yderligere 12 tdr. land. 1948 oplyses det, at besætningen er på 3 heste, 12 køer, 25-30 svin.